

**Қазақстан Республикасы
Ішкі істер министрлігі
Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы**

Әкімшілік құқық және ІО-ның әкімшілік қызметі кафедрасы

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ
ОРГАНДАРЫ» курсы бойынша
ДӘРІС**

ТАҚЫРЫБЫ: «Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдары»

ӘҚ ж. ІО-ның ӘҚ кафедрасы
ПӘС мәжілісінде
тақыланып, мақұлданған.
2016ж. №_____ хаттама

Дайындаған:
ӘҚ және ІО ӘҚ кафедрасының
профессоры,
полиция полковнигі
Е.Е. Серімов

ҚАРАҒАНДЫ

Дәрісті оқу мақсаты: «Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары» пәнінің мақсаты, оның басқа заң ғылымдары салаларымен қарым-қатынасын түсіндіру. Қазақстан Республикасы құқық қорғау органдарының қызметін реттейтін негізгі құқықтық нормативтік актілерді қарастыру. Құқық қорғау органдары жүйесінің түсінігі мен құрылымына, құқық қорғау қызметінің түсінігі мен мазмұнына қысқаша тоқталу. Конституциялық бақылаудың, сот төрелігінің, прокурорлық қадағалаудың, қылмыстық қудалаудың, әділет пен адвокатура қызметтерінің өзара қарым-қатынасын ашып, түсіндіру. Құқық қорғау қызметінің негізгі бағыттарына, құқық қорғау органдарының жалпы сипаттамасына, олардың түрлері мен негізгі міндеттеріне тоқталу. Құқық қорғау қызметінің Конституциялық принциптеріне, мемлекеттің жоғары қазынасы ретіндегі адамдардың арнамысы, қадір-қасиеті, құқықтары мен бостандықтарының қорғалуына баса көңіл аудару. Құқық қорғау органдарының мемлекеттік билік пен басқарудың басқа органдарымен өзара қызметіне тоқталу.

Дидактикалық: ғылыми-теориялық тұрғыдан тыңдаушыларда құқыққорғау органдарының пәні мен әдістері, жүйесі туралы білімді қалыптастыру.

Әдістемелік: тақырыптың мән-мағынасын талдау арқылы ашу; оқу материалын жан-жақты меңгеруін жоғарлату мақсатында жалпыфилософиялық, жалпығылымдық, арнайы әдістерді методикалық қолдану.

Тәрбиелік: тыңдаушылардың кәсіби ойлау жүйесін және құқықтық мәдениетін қалыптастыру, оларды заңға сәйкес мінез-құлыққа дағдыландырып, заңдарды сақтау мен құрметтеуге тәрбиелеу.

Уақыттарды үйлестіру. Дәріс өткізудің әдісі мен тәртібі:

Ұйымдастырушылық кезең.

Тыңдаушылардың дәріске дайындығын тексеру – 5 мин.

Кіріспе бөлім – 10 мин.

Оқу сұрақтарын, дәрістің жоспарын, тақырыбын анықтау.

Негізгі бөлім – 65 мин. Дәріс материалдарын мазмұндау.

1-мәселе бойынша – 20 мин.

2-мәселе бойынша – 20 мин.

3-мәселе бойынша – 20 мин.

Қорытынды бөлім – 5 мин.

Бүкіл тақырыпты қорытындылай келе, тыңдаушыларға өзіндік дайындық пен келесі тақырыпқа дайындыққа тапсырмалар беру.

Материалдық техникалық қамтамасыз етілуі:

- 1) құқық қорғау органдары пәні бойынша сызба-кестелер;
- 2) оқу құралдары;
- 3) құқықтық-нормативтік кесімдер.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. 1995-ж. 30.08. (07.10.98., 21.05.2007ж. өзгерістер және толықтырулармен). – Астана, -2008ж.
2. Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары туралы Қазақстан Республикасының Заңы. 1995 жылғы 21 желтоқсан.
3. Қазақстан Республикасының ішкі әскері туралы Қазақстан Республикасының Заңы 1998 жылғы 23 маусымы.
4. ҚР 2011 жылғы 06 қаңтардағы «Құқық қорғау қызметі туралы» Заңы.
5. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің мәселелері Қазақстан Республикасы Үіметінің қаулысы 1999 жылғы 31 наурыз.
6. Әлиев М.М. Қазақстан Республикасының сот жүйесі және құқық қорғау органдары. – Астана, 2004.
7. Сулейменова Г.Ж., Тусупбеков Р.Т. Правоохранительные органы РК. Курс лекции в схемах. – Алматы, Карағанды, 2003.
7. Шнитковский А. Правовые основы организации и деятельности правоохранительных органов РК.- Алматы, 1996.
8. Галустьяна О.А., Ендольцева А.В., Кизлына А.П. «Правоохранительные органы». М., 2007 //Х629.0 П68
9. Качалов В.И., Качалова О.В. «Правоохранительные органы». М., 2007 //Х629.0 П68
10. Е.Т.Жалбуров, Ш.О.Айкенова, Д.А.Амангельдиев «Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары». Дәрістер курсы, Қарағанды, 2007.

Жоспар:

Кіріспе

1. Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарының құқықтық мәртебесі және жүйесі.
2. Ішкі істер органдарының ұйымдастырушылық құрлымы.

Қорытынды

Қолданылған әдебиеттер тізімі

Кіріспе

Құқық қорғау органдары жүйесінде қоғамдық тәртіпті және жеке адамның қауіпсіздігін, қоғам мен мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз етуде жалпы ішкі істер органдарына басты орын беріледі. Қызметкерлерінің, қызметтері мен құрылымдық бөлімшелерінің, өзге органдарға қарағанда, санының көптігі, мемлекеттік органдар құрылымында олардың сөзсіз жетекші орын алатынын көрсетеді.

Қазақстан Республикасының Конституциясына, "Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдары туралы" 1995 жылғы 21 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңы және оларға қайшы келмейтін басқа да нормативтік актілерде, ішкі істер органдары «Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес анықтау, алдын ала тергеу мен жедел іздестіру қызметін сондай-ақ қоғамдық тәртіпті сақтау мен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандығына, қоғам мен мемлекеттің мүдделеріне қылмыстық және өзге де заңға қарсы қол сұғушылықтардың алдын алу және жолын кесу жөніндегі атқарушылық және өкім етушілік функцияларын жүзеге асыратын арнайы мемлекеттік орган болып табылады».

1. Қазақстан Республикасының ішкі істер органдарының құқықтық мәртебесі және жүйесі.

Қазақстан Республикасының ішкі істер органдары Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес анықтау, алдын ала тергеу мен жедел іздестіру қызметін, сондай-ақ қоғамдық тәртіпті сақтау мен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, адам мен азаматтың құқықтары мен бостандығына, қоғам мен мемлекеттің мүдделеріне қылмыстық және өзге де заңға қарсы кол сұғушылықтардың алдын алу және жолын кесу жөніндегі атқарушылық және өкім етушілік функцияларын жүзеге асыратын арнайы мемлекеттік орган болып табылады.

Ішкі істер органдарының құқықтық мәртебесі мен міндеттері:

- қоғамдық тәртіпті қорғау және қоғамдық қауіпсіздікті, соның ішінде төтенше немесе әскери жағдай ахуалын қамтамасыз ету;

- қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтардың алдын алу, анықтау, жолын кесу, қылмыстарды ашу және тергеу, сондай-ақ қылмыскерлерді іздестіру;

- заңдарда белгіленген өздерінің құзыреті шегінде алдын ала тергеу, анықтама мен әкімшілік іс жүргізуді жүзеге асыру;

- ішкі істер органдарының тергеу изоляторларында жазасын өтеп жатқан сотталғандарға қатысты қылмыстық жазаларды және әкімшілік өндіріп алуларды орындау;

- ішкі істер органдарының тергеу изоляторларында және әкімшілік жолмен қамауға алынғандарды ұстау орындарында құқық тәртібін қамтамасыз ету және адамдарды ұстау режимін сақтау;

- кәмелетке толмағандардың қараусыздығы мен құқық бұзушылығын анықтау және тыю;

- қажет болған жағдайларда мемлекеттік өрттен қорғау қызметі органдарына өрт қауіпсіздігін қамтамасыз етуде жәрдем көрсету;

- жол қозғалысының қауіпсіздігін қамтамасыз етуді мемлекеттік қадағалау және бақылау;

- мемлекеттік және өзге де объектілерді жеке адамдарды күзету, қамауға алынғандар мен сотталғандарды айдап апару, терроризм актілерінің жолын кесуге, кепілге алынғандарды босатуға қатысу;

- паспорт және виза беру жұмысын жүргізу, шетел азаматтары мен азаматтығы жоқ адамдардың Қазақстан Республикасының аумағында болу тәртібін сақтауын бақылау;

- соғыс уақытында Қазақстан Республикасының аумақтық қорғаныс жүйесінде жекелеген міндеттерді орындау;

- өзге мемлекеттік органдармен бірлесіп, оның ішінде төтенше жағдайлар кезінде карантиндік, санитарлық, және табиғат қорғау шараларын жүргізуге қатысу, табиғат қорғау органдарына сұғанақ аңшылыққа қарсы күресуде жәрдем көрсету;

- Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес лицензиялық және рұқсат етушілік қызметті жүзеге асыру;

- Қазақстан Республикасының айрықша маңызды және айрықша режимді объектілерінде, аумақтарында режимдік және күзет шараларын жүзеге асыру;

- ішкі істер органдарының қарауына жатқызылған мәселелер бойынша халықаралық ынтымақтастықты жүзеге асыру болып табылады.

Ішкі істер органдары алдарына қойылған міндеттерге сәйкес және өздерінің қузыреті шегінде:

- адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын құқыққа қайшы қол сұғудан қорғауға;

- қоғамдық тәртіпті қорғауға және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге, соның ішінде мемлекеттік органдар мен лауазымды тұлғалардың жәрдемімен, ұйымдар мен азаматтардың ерікті қатысуымен қорғауға және қамтамасыз етуге;

- қылмыстың алдын алуға, анықтауға, жолын кесуге және ашуға;

- әкімшілік құқық бұзушылықтардың алдын алуға, анықтауға және жолын кесуге;

- «Жедел іздестіру қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес қылмыстардың алдын алуға, анықтауға және ашуға, ішкі істер органдары жүйесінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, сондай-ақ ішкі істер органдарының тергеу изоляторларында және уақытша ұстау изоляторларында заңдармен белгіленген режимді сақтауға бағытталған іс-шараларды жүзеге асыруға міндетті. Бұл ретте жедел іздестіру шараларын жүзеге асыру құқылы ішкі істер органдарының бөлімшелері мен қызметкерлерінің тізбесін Ішкі істер министрлігі белгілейді;

- алдын ала тергеуді жүзеге асыруға, анықтама жүргізуге;

- әкімшілік құқық бұзушылықтар жөніндегі істер бойынша іс жүргізуді жүзеге асыруға;

- қылмыстық процеске қатысушылар мен өзге де адамдардың өмірін, денсаулығын, ар-намысын, қадір-қасиетін және мүлкін қорғау жөнінде заңдарда көзделген шараларды қолдануға;

- қылмыс жасаған, бірақ анықтамадан, тергеуден және соттан бой тасалаған, қылмыстық немесе әкімшілік жазаларын өтеуден жалтарған, хабар-ошарсыз жоғалып кеткен адамдарды іздестіруді жүзеге асыруға және заңмен көзделген өзге де жағдайларға, сондай-ақ ұрланған мүлікті іздеуді жүзеге асыруға;

- заңдарда белгіленген тәртіппен жедел-іздестіру және тосқауыл қою шараларын, қылмыс жасаған адамдарды ұстау жөніндегі операцияларды жүргізуді жүзеге асыруға, сондай-ақ өзге де құқық қорғау органдары мен арнаулы мемлекеттік органдарға оларды жүргізуде және жүзеге асыруда жәрдем көрсетуге;

- іздестіру, тергеу және өзге де заңмен көзделген іс жүргізу әрекеттерін жүргізу кезінде соттардың ұйғарымдарын, судьялардың қаулыларын, прокурордың, тергеушінің және анықтамашының жазбаша тапсырмаларын орындауға;

- ішкі істер органдарының тергеу изоляторларында жазасын өтеп жатқан, шаруашылық қызмет көрсету жөніндегі жұмыстарды орындау үшін қалдырылған сотталғандарға қатысты қылмыстық жазаларды, әкімшілік жазалау шараларын орындауға, сотталғандардың, сондай-ақ әкімшілік қамауға алынғандардың еңбекпен қамтылуын қамтамасыз етуге;

- прокурордың азаматтар мен лауазымды адамдарды мәжбүрлеп жеткізу (куштеп әкелу) туралы қаулыларын орындауға, сондай-ақ прокурордың өз құзыреті шегінде шығарған өзге де жазбаша тапсырмалары мен талаптарын орындауға;

- халықты құқықтық тәрбиелеуге қатысуға, құқық тәртібінің жай-күйі мен ішкі істер органдары қызметінің тиімділігін арттыру жөніндегі шаралар туралы қоғамдық пікірді зерделеуге;

- авария, өрт, дүлей апат және басқа төтенше жағдайлар зардаптарын жою кезінде қоғамдық тәртіп пен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге;

- құқыққа қайшы қол суғудан, жазатайым және оқыс оқиғалардан зардап шеккен, сондай-ақ денсаулығы мен өмірі үшін қауіпті дәрменсіз немесе өзге де күйдегі азаматтарға көмек көрсетуге;

- заңдарға сәйкес төтенше немесе әскери жағдай режимін қамтамасыз етуге қатысуға, соғыс уақытында Қазақстан Республикасының аумақтық қорғаныс жүйесінде жекелеген міндетгерді орындауға;

- ішкі істер органдарының қорғаныстық-жұмылдыру даярлығын, бейбіт кезең мен соғыс уақыты жағдайында төтенше ахуалдар туындаған кезде олардың жұмысының тұрақтылығын арттыру, ішкі істер министрлігі арнаулы бөлімшелерінің толық және дер кезінде жұмылдыруға тұрақты әзірлігін қамтамасыз ету жөніндегі шараларды әзірлеп, жүзеге асыруға;

- жол жүрісі ережелерінің және жол жүрісі қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қатысты өзге де нормативтердің сақталуын бақылауды жүзеге асыруға; мемлекеттік тіркеу және есепке алу тәртібін айқындауға, сондай-ақ жеңіл, жүк автомобильдерін және автобустарды, олардың базасында жасалған арнаулы автомобильдерді қоса алғанда; мотоциклдер мен мотороллерлерді, автомобильдердің құрамында жүруге арналған тіркемелерді мемлекеттік тіркеуді және есепке алуды жүргізуге, оларды мемлекеттік техникалық байқаудан өткізуге, оларды пайдаланушы, оның ішінде сенімхат бойынша пайдаланушы адамдарды тіркеуді және есепке алуды жүргізуге, оларды жүргізу және троллейбустар мен трамвайларды жүргізу құқығына емтихан қабылдауға және куәлік беруге, жол жүрісін реттеуге;

- мемлекеттік өрттен қорғау қызметі органдарына меншіктің барлық нысанда-рындағы объектілерде өрт қауіпсіздігі жай-күйіне бақылау жасауды жүзеге асыруда жәрдем көрсетуге;

- қару мен оқ-дәрілердің (жауынгерлік оқ-дәрілерді қоспағанда) сатып алынуына, сақталуына, оларды тасымалдауға, алып жүруге, әкелуге, әкетуге және пайдалануға мемлекеттік бақылауды жүзеге асыруға, қару мен оқ-дәрілерді, жарылғыш және күшті әсер ететін улы заттарды, есірткілік құралдарды, психотроптық заттарды, солар тақылеттестерді, прекурсорларды, радиоактивті материалдар мен заттарды ұстаудың және олардың

жұмыс істеуінің белгіленген ережелерінің сақталуын бақылауға; әкімшіліктің қатысуымен аталған заттар, нәрселер, материалдар тұрған үй-жайларды тексеруге; қаруды есепке алуға және заңда көзделген жағдайларда алып қоюға; азаматтардағы қару оқ-дәрілер мен олар сақталатын орындарды оларды қолдану ережелерінің сақталуын бақылау мақсатында тексеруге; қару мен оқ-дәрілерді сақтау және пайдалану ережелері бұзылған, сондай-ақ заңдарда көзделген басқа жағдайларда ұйымдар мен азаматтардан оларды алып қою туралы мәселе қоюға;

- заңдарға сәйкес ішкі істер органдарының құзыретіне жататын мәселелер бойынша лицензиялар және рұқсаттар беруді жүзеге асыруға;

- мемлекеттік маңызы бар объектілер мен еңбекпен түзеу мекемелерін күзетуді қамтамасыз етуге; ұйымдарды күзетудің жай-күйін бақылауға;

- жаппай тәртіпсіздіктерді, соның ішінде еңбекпен түзеу мекемелеріндегі жаппай тәртіпсіздіктерді тыюға, әскери қарауылдардың күзетуінен қашқан сотталғандарды іздестіруді жүзеге асыруға қатысуға;

- ұсталғандарды, қамауға алынғандар мен сотталған адамдарды күзетуге және айдап апаруға;

- азаматтар мен лауазымды тұлғалардың паспорт жүйесінің белгіленген ережелерін сақтауын, сондай-ақ шетел азаматтары мен азаматтығы жоқ адамдардың олар үшін белгіленген келу, кету, болу және Қазақстан Республикасының аумағы арқылы транзитті өту ережелерін сақтауын бақылауға;

- арнаулы және әскери тасымалдарды ұйымдастыруға;

- карантиндік, санитарлық және экологиялық іс-шараларды өткізуге қатысуға;

- денсаулық сақтау мекемелеріне шақыру бойынша келуден жалтарған алкогольизм, нашақорлық, уытқұмарлық, жыныс ауруларына шалдыққан немесе иммунитет тапшылығы вирусін жұқтырған адамдарды олардың ұсыныстары бойынша айдап алып келуді жүзеге асыруға;

- иесіз қалған мүлік пен қазыналардың тиісті мемлекеттік органдар мен лауазымды тұлғалардың қарауына берілгенге дейін сақталуын қамтамасыз ету жөнінде шұғыл шаралар қолдануға; табылған және ішкі істер органдарына тапсырылған құжаттардың, заттардың, құндылықтардың және басқа мүліктің сақталуын қамтамасыз етуге, оларды меншік иелеріне қайтару не белгіленген тәртіппен сату жөнінде шаралар қолдануға;

- шет мемлекеттердің тиісті органдарымен, халықаралық ұйымдармен Қазақстан Республикасының тиісті халықаралық шарттары негізінде ынтымақтастық жасауға міндетті;

- кәмелетке толмағандардың арасында қылмыскерліктің алдын-алу мақсатын-да: бас бостандығынан айыру орындары мен жабық үлгідегі арнаулы оқу орындарынан босатылғандардың; қылмыс жасаған кезінде заңға сәйкес жасы толған соң қылмыстық жауапқа тартылуы мүмкін жасқа толмағандардың; спиртті ішімдіктерді, есірткілік құралдар мен уытты заттарды қолданатындардың; әкімшілік жазалау шараларын қолдану

көзделген өзге де құқық бұзушылықтар жасағандардың есебін жүргізуге және оларға ықпал ету шараларын қолдануға міндетті.

Қызметкерлер азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін бұзған жағдайда ішкі істер органдары бұл құқықтарды қалпына келтіруге, келтірілген залалды өтеуге, кінәлі адамдарды жауапқа тартуды қамтамасыз етуге міндетті.

Өзге міндеттер ішкі істер органдарына тек заңмен ғана жүктелуі мүмкін.

Ішкі істер органдары қызметінің қағидаттары (принциптері):

Ішкі істер органдарының қызметі заңдылық, дара басшылық, ішкі істер органдары жүйесінің бірлігі, жариялылық, құқық қорғау және басқа да мемлекеттік органдармен, лауазымды тұлғалармен, ұйымдармен және азаматтармен өзара іс-қимыл жасау принциптеріне негізделіп құрылады.

Ішкі істер органдарының жүйесін:

- Қазақстан Республикасының ішкі істер министрлігі (бұдан әрі - Ішкі істер министрлігі);

- оның құрамына кіретін департаменттер мен өзге де құрылымдық бөлімшелер;

- облыстардың, республикалық маңызы бар қала (Алматы) мен астанасының ішкі істер департаменттері;

- көліктегі оған бағынатын ішкі істер департаменттері;

- қалалық, аудандық, қалалардағы аудандық, поселкелік, желілік ішкі істер органдары;

- ішкі әскерлер;

- оқу орындары құрайды.

Ішкі істер органдарының құрамы:

- криминалдық полиция,

- әкімшілік полиция;

- жергілікті полиция қызметі;

- тергеу;

- анықтау бөлімшелері;

- ішкі істер министрлігінің әскери құрылымдарынан (мәртебесі бар әскери-тергеу органдары мен әскери полициясы) тұрады.

Криминалдық, әкімшілік және өзге де полиция қызметтерінің бөлімшелерін, сондай-ақ Ішкі істер министрлігінің әскери-тергеу органдары мен әскери полициясын құруды, қайта құруды және таратуды Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрі жүзеге асырады.

Республикалық бюджеттен қаржыландырылатын ішкі істер органдары жүйесінің ұйымдық құрылымы мен штат санын Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің ұсынуы бойынша Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітеді.

Криминалдық полиция:

Криминалдық полицияның негізгі міндеттері:

қылмыстарды анықтау, оның алдын алу, жолын кесу, оны ашу және тергеу, ішкі істер органдарының жүргізуіне жататын қылмыстар туралы істер

бойынша анықтама ісін жүргізу, тергеуден, анықтамадан және соттан жасырынған, қылмыстық жазаны өтеуден жалтарған, хабарсыз кеткен және Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген өзге де жағдайларда адамдарды іздестіруді ұйымдастыру және жүзеге асыру болып табылады.

Криминалдық полицияны:

- жедел-іздестіру;

- тергеу;

- ғылыми-техникалық және Қазақстан Республикасының ішкі істер министрлігіне тікелей бағынатын, оның алдында тұрған міндеттерді шешу үшін қажетті өзге де бөлімшелер құрайды.

Әкімшілік полиция:

Әкімшілік полицияның негізгі міндеттері:

қоғамдық тәртіпті сақтау, қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтарды анықтау, оның алдын алу және жолын кесу, қылмыстарды ашу, Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген құзыретінің шегінде анықтама мен әкімшілік іс жүргізуді жүзеге асыру, ұсталған және қамауға алынған адамдар, оның ішінде белгілі бір тұратын жері, құжаттары жоқ адамдар ұсталатын жерлерде құқық тәртібін қамтамасыз ету, кәмелетке толмағандар арасындағы қадағалаусыздық пен құқық бұзушылықтарды анықтау және жолын кесу, жол қозғалысының қауіпсіздігін қамтамасыз етуге мемлекеттік қадағалау және бақылау жасау, төлқұжаттық жұмыстар мен Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес ішкі істер органдарына жүктелген өзге де міндеттерді жүзеге асыру болып табылады.

Әкімшілік полицияны:

- учаскелік полиция инспекторлары;

- кәмелетке толмағандар ісі жөніндегі учаскелік инспекторлар қызметтері;

- күзет-сақшылық қызмет;

- лицензиялық және рұқсат ету жүйесі;

- табиғат қорғау және мал дәрігерлік полиция;

- төлқұжаттық қызмет;

- жол полициясы және жол-патрульдік полиция бөлімшелері;

- ішкі істер органдарының арнаулы мекемелері;

- әкімшілік полицияның алдында тұрған міндеттерді шешу үшін қажетті өзге де бөлімшелер құрайды.

Облыстардың, Ақмола және Алматы қалаларының әкімдері жергілікті бюджет пен бюджеттен тыс қаражаттың есебінен әкімшілік полиция бөлімшелерінің қосымша штат санын ұстай алады.

Әскери-тергеу органдары:

Әскери-тергеу органдарының негізгі міндеттері: әскери қылмыстарды және әскери қызметшілер жасаған, Ішкі істер органдары тергеуге тиісті қылмыстарды анықтау, олардың алдын алу, жолын кесу, ашу және тергеу болып табылады.

Әскери-тергеу органдарын:

- әскери-тергеу департаменті;
- әскери-тергеу басқармалары;
- тергеу; жедел-іздестіру, жедел-техникалық және өздерінің алдында тұрған міндеттерді шешу үшін қажетті өзге де бөлімшелерден тұратын гарнизон бойынша бөлімдер құрайды.

Әскери-тергеу органдары Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес бұған -уәкілдік берілген лауазымды адамдар арқылы өз құзыреті шегінде ішкі істер органдарының барлық құқықтарын пайдаланып, солардың міндеттерін атқарады.

Әскери-тергеу органдары қарулы күштер есебінен қызметтік үй-жаймен, байланыс құралдарымен қамтамасыз етіледі, оларды пайдалану мен ұстау шығындарын да солар көтереді.

Ішкі Істер министрлігінің әскери полициясы:

Ішкі істер министрлігінің әскери полициясы арнаулы орган болып табылады және ішкі әскерлердегі құқық тәртібін қамтамасыз етуге, әскери қылмыстар бойынша, сондай-ақ ішкі әскерлердің әскери қызметшілері жасаған басқа да қылмыстар бойынша анықтаманы жүзеге асыруға, олардың арасындағы қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтардың алдын алуға, анықтауға, жолын кесуге, әскери қылмыстарды ашуға, ішкі әскерлердің әскери қызметшілерін іздестіруге арналған.

Ішкі істер министрлігінің әскери полициясы бұған уәкілдік берілген лауазымды адамдар арқылы жүктелген міндеттерді өз құзыреті шегінде орындау үшін ішкі істер органдарының өкілеттігін пайдаланады. Бұл орайда әскери қызметшілердің және әскери қалашықтар, ішкі әскерлердің әскери бөлімдері мен құрамалары бөлімшелерінің аумағында жүрген өзге де адамдардың құжаттарын тексеруді жүзеге асыруға құқығы бар.

Әскери полиция Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігінің ішкі әскерлері себінен қызметтік үй-жайлармен, автокөлікпен және байланыс құралдарымен қамтамасыз етіледі, оларды пайдалану мен ұстау шығындарын да солар көтереді.

Әскери полицияның әскери қызметшілері әскери атақтарына сәйкес айырым белгілер бар әскери нысандағы киім киіп жүреді. Бұл орайда киімнің әскери полицияның белгіленген үлгідегі кеудеге, жеңге тағатын арнаулы айырым белгілерімен толықтырылуы мүмкін.

Ішкі істер органдарының құқықтары:

Ішкі істер органдарының осыған уәкілдік берілген лауазымды адамдар арқылы жүктелген міндеттерді атқару үшін өз құзыреті шегінде:

- азаматтардаң қоғамдық тәртіпті және қоғамдық қауіпсіздікті сақтауды талап етуге, құқыққа қарсы іс-қимылдар мен ішкі істер органдарының өкілеттігін жүзеге асыруға кедергі келтіретін әрекеттерді тоқтатуды талап етуге құқығы бар. Бұл талаптар орындалмаған жағдайларда тиісті мәжбүрлеу шараларын қолдануға;

- қылмыс пен әкімшілік құқық бұзушылық жасаған деп сезіктелген жағдай да азаматтардың жеке басын куәландыратын құжаттарды, сондай-ақ

орындалуын бақылау ішкі істер органдарына жүктелген белгіленген ережелердің сақталуын тексеруге қажетті басқа құжаттарды тексеруге;

- кез-келген жасалған немесе әзірленіп жатқан құқыққа қарсы қол сұғу, соның ішінде олардың қарауына жатпайтындар туралы арыздар мен хабарларды қарауға, оларды тіркеуге, олардың жолын кесу, ашу, оларды жасаған адамдарды ұстау, қоғамдық қауіпті зардаптарға жол бермеу жөнінде нақтылы шаралар қолдануға;

- қылмыстарды анықтау, тыю, ашу және тергеу кезінде басқа органдарға, ұйымдар мен лауазымды тұлғаларға атқарылуы міндетті тапсырмалар беруге;

- азаматтарды іс жүргізудегі материалдар мен қылмыстық істер бойынша ішкі істер органдарына шақыруға, олардан түсініктемелер, құжаттар, олардың көшірмелерін алуға, жауап алуға, сондай-ақ шақырғанда келуден дәлелді себепсіз жалтарған адамдарды мәжбүрлеп алып келуге;

- осы қызметті реттейтін заңдарға сәйкес әкімшілік іс жүргізуді жүзеге асыруға; хаттамалар жасауға, әкімшілік жазалау шараларын қолдануға, тәртіп бұзушыларды жеткізуге, әкімшілік ұстауды жүргізуге, кісінің жеке басын тексеруге, сондай-ақ заттары мен құжаттарын тексеруге және алып қоюға;

- құқық бұзған әскери қызметшілерді ұстауға және оларды әскери коменданттарға, әскер бөлімдерінің командирлеріне немесе әскери комиссарларға беруге;

- егер оларды жедел оқшаулау қажет болса, он сегіз жасқа толмаған және құқық бұзған, сондай-ақ арнаулы оқу-тәрбие мекемелеріне жіберілетін кәмелетке толмағандарды заңда белгіленген тәртіппен ұстауға және уақытша оқшаулау, бейімдеу және оналту орталықтарында ұстап отыруға: 3-тен 16 жасқа дейінгі қадағалаусыз, сондай-ақ ата-аналарының немесе оларды алмастырушы адамдардың қамқорлығынсыз қалған, кәмелетке толмаған балалар мен жасөспірімдерді уақытша оқшаулау, бейімдеу және оналту орталықтарына жеткізуге және онда ұстап отыруға, одан әрі қорғаншылық және қамқоршылық орындарына беруге;

- әкімшілік қамауға алынған адамдарды ұстауға;

- тексеру материалдары, әкімшілік және қылмыстық істер бойынша Қазақстан Республикасының заң актілеріне сәйкес қажетті зерттеулер жүргізуге;

- қозғалған қылмыстық істер жөнінде мемлекеттік органдарда, сондай-ақ ұйымдарда ақпарат пен материалдарды кедергісіз және өтеусіз алуға;

- заңдарда көзделген жағдайларда белгілі тұрғылықты орны, құжаттары жоқ адамдарды олардың жеке басын куәландыру және кейіннен тиісті органдар мен мекемелерге (көші-қон, медицина, әлеуметтік және өзге де) беру мақсатында прокурордың санкциясымен отыз тәулікке дейінгі мерзімге ұстауға және қабылдау-бөлу орындарында отырғызуға;

- қоғамдық орындарда адамның қадір-қасиеті мен қоғамдық имандылықты қорлайтындай мастық күйде жүрген не айналадағыларға немесе өзіне зиян келтіруі мүмкін, ал тұрғын үйде болып, қоғамдық тәртіпті

бұзған адамдарды олармен бірге тұратын азаматтардың арыздары бойынша арнаулы медицина мекемелеріне не ішкі істер органдарының кезекші бөлімдеріне жеткізуге және оларда айыққанға дейін ұстауға;

- заңда көзделген жағдайларда және тәртіппен қылмыстық іс жүргізу әрекеттерін және жедел іздестіру шараларын жүргізуге, оларды жүргізуге мамандарды тартуға, дерек мәліметтерді жинау және зерттеу үшін ғылыми-техникалық құралдарды пайдалануға құқығы бар. Бұл ретте мемлекеттік және өзге де заңмен қорғалатын құпияны құрайтын мәліметтер, сондай-ақ адамдардың жеке өмірі, жеке басы мен отбасының құпиясы туралы мәліметтер жария етілуге тиіс емес;

- қамауға алынған, қылмыс жасады деген сезікпен ұсталған, қылмыс жасады деп айып тағылған, әкімшілік қамауға алынғандарды, сондай-ақ әкімшілік құқық бұзған деп сезіктелген адамдарды, олардың жеке басын анықтау мүмкін болмаған жағдайда, тіркеуге, фотосуретке түсіруге, дыбысын жазуға, кино және бейнекөрініске түсіруге, дактилоскопия жасауға;

- құқық тәртібін қорғау жөніндегі міндеттерді шешуді, соның ішінде әкімшілік қадағалауға алынған және ескерту арқылы ықпал жасалуға тиіс адамдарды, әкімшілік құқық бұзған және оларды қайталап жасауы күшейтілген жауаптылыққа әкеліп соғатын адамдарды есепке алуды қамтамасыз ететін мамандандырылған есепке алуды, ақпарат жүйелерін құруға және пайдалануға, есепте тұратын адамдардың мінез-құлқын қадағалау мен бақылауды жүзеге асыруға;

- әкімшілік құқық бұзу істері жөнінде алдын ала тергеу, анықтама және іс жүргізу барысында ғылыми-техникалық зерттеулер жүргізуге;

- адамдардың ішімдік, есірткі және психотроптық заттарды қолданғандығын белгіленген тәртіппен куәландыруға немесе оны жүргізу үшін оларды медициналық мекемелерге жіберуге не жеткізуге;

- құқық бұзушылықтардың алдын алу және жолын кесу, қылмыстарды ашу және тергеу мақсатында қоғамдық тәртіпті сақтауға және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қатысуға келісім білдірген азаматтармен жария және жария емес негізде ынтымақтастық орнатуға;

- кідіртуге болмайтын жағдайларда қызмет мақсатында, қай жерде орналасқанына және кімге тиесілі екендігіне қарамастан халықаралық және қалааралық сөйлесуге кеткен шығыстарды өтей отырып, байланыс құралдарын пайдалануға;

- өзге мүмкіндіктер болмағанда меншік нысанына қарамастан (дипломатиялық иммунитеті бар шет мемлекеттер өкілдіктері мен халықаралық ұйымдардан басқа) жазатайым оқиғалар, дүлей апаттар болған жерлерге бару және жедел медициналық көмекке мұқтаж азаматтарды емдеу мекемелеріне жеткізу үшін, сондай-ақ кідіртуге болмайтын өзге де жағдайларда, иелеріне залал келтірілген жағдайда оны өтей отырып, көлік құралдарын пайдалануға;

- ішкі істер органдарының қызметін жария ету, қылмыстың мән-жайын, сондай-ақ оны жасаған адамдарды анықтау үшін, тергеуден, анықтама алудан және соттан бой тасалап жүрген адамдарды және хабар-ошарсыз кеткен

адамдарды іздестіру үшін қоғамдық тәртіпті қорғау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету барысында пайда болған өзге де жағдайларда мемлекеттік бұқаралық ақпарат құралдарының мүмкіндігін тегін пайдалануға;

- азаматтардың қауіпсіздігіне қатер төндіретін қылмыс жасаған, әкімшілік құқық бұзған деп сезіктелген адамдардың ізіне түскен кезде не ол жерде қылмыс, әкімшілік құқық бұзушылық жасалды немесе жасалуда, жазатайым оқиға болды деп санау үшін жеткілікті мәліметтер болса, сондай-ақ дүлей апаттар, күйреулер, авариялар, эпидемиялар, эпизоотиялар және жаппай тәртіпсіздіктер кезінде азаматтардың жеке басының қауіпсіздігі мен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін азаматтардың тұрғын және басқа жайларына, оларға тиесілі жер учаскелеріне, аумаққа және үй-жайларға (дипломатиялық иммунитеті бар шет мемлекеттер өкілдіктері мен халықаралық ұйымдардан басқа) кедергісіз кіруге және оларды тексеруге хақылы. Азаматтарға тиесілі тұрғын және басқа жайларға басып кірген жағдайлар жайында осыған уәкілдік берілген ішкі істер органдары жиырма төрт сағаттың ішінде прокурорды хабардар етуге;

- азаматтардың жекелеген учаскелер мен аумақтарға кіруін шектеуге немесе оған тыйым салуға қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында, сондай-ақ жедел іздестіру шаралары мен тергеу іс-әрекетін жүргізген кезде оларды белгілі бір орынды босатуға міндеттеуге;

- жергілікті атқарушы немесе басқа өкілетті мемлекеттік орган өкілінің ұйғаруымен, жиналысты, митингті, демонстрацияны, шеруді, пикетті, оның ұйымдастырушылары аталған шараларды өткізу тәртібі туралы заң талаптарын сақтамаған жағдайда, тоқтату жөнінде қажетті шаралар қолдануға;

- қамаудан қашқан адамдарды іздестіруге байланысты шараларды жүргізген кезде өздігінен бақылау өткізу пункттерін орнатуға;

- карантиндік шаралар жүргізілген кезде, сондай-ақ құрамында есірткі бар жабайы өсімдіктер жаппай өсетін, балықтың құнды тұқымдарының уылдырық шашатын жерлеріне, ұлттық парктердің, мемлекеттік қорықтар мен заказниктердің аумақтарына тиісті атқарушы органдар мен лауазымды адамдардың шешімімен бақылау өткізу пункттерін орнатуға;

- мемлекеттік органдардың, сондай-ақ ұйымдардың жол қозғалысының қауіпсіздігін қамтамасыз ету бөлігінде қызметін бақылауға және орындалуы міндетті ұйғарымдар беруге; автомобиль жолдарын, көшелерді, жол құрылыстарын, темір жол өткелдерін, қалалық электр көлігі желілерін, сондай-ақ автото көлік техникасының жаңа үлгілерін пайдалануға қабылдау жөніндегі комиссиялардың жұмысына қатысуға; жол қозғалысы қауіпсіздігіне, сондай-ақ көшелер мен жолдарды салуға және қалпына келтіруге қатысты ережелердің, нормативтер мен стандарттардың, көлік құралдарының конструкциялары мен жүргізушілер даярлау жөніндегі оқу бағдарламаларының жобаларын келісуге; техникалық жай-күйі жол қозғалысы қауіпсіздігіне қатер төндіретін көлік құралдарының пайдалануына тыйым салуға; ұйымдардың көлік құралдарының, оларды

пайдалануды жалғастыру жол қауіпсіздігіне қатер төнгізсе, ұйғарымдар орындалғанға дейін, желіге шығарылуын тоқтата тұруға;

- заңдарда белгіленген тәртіппен және реттерде көлік құралдарын тоқтатуға және жүргізушілердің оларды пайдалануға және жүргізуге құқық беретін құжаттарын, жүктер мән оларды тасымалдауға құқық беретін құжаттарын тексеруге; мас адамдарды, көлік құралдарын жүргізуге немесе пайдалануға құқық беретін құжаттары жоқ адамдарды, сондай-ақ заңдарда кезделген басқа да жағдайларда, көлік құралын жүргізуден шеттетуге заңдарда көзделген негіздер бойынша көлік құралдарын ұстауға және ішкі істер ми-нистрлігі белгілейтін мәжбүрлеу тәртібімен оларды жергілікті атқарушы органдардың шешімімен жасалған арнаулы алаңдарға немесе тұрақтарға уақытша сақтау үшін жеткізуге, сондай-ақ көлік құралдарының жүріс бөліктерін жауып тастауға; көшелер мен жолдарда көліктің және жаяу адамдардың қозғалысын, сондай-ақ оларда жүргізіліп жатқан барлық жұмыстарды уақытша шектеуге немесе оларға тыйым салуға;

- қажет болған жағдайларда шаруашылық жүргізуші субъектілер мен азаматтардың өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтауын тексеруде мемлекеттік өрттен қорғау қызметіне жәрдем керсетуге;

- төтенше жағдайларда барлық тұрғын, өндірістік және басқа да ұй-жайларға бөгетсіз кіруге, сондай-ақ азаматтарды құтқаруға бағытталған өзге де шаралар қолдануға өртке қарсы күрес және апаттан құтқару қызметінің күштері мен құралдарын, көлік және басқа да материалдық-техникалық құралдарды меншік нысанына қарамастан ұйымдардың байланыс және химиялық қорғану құралдарын тартуға, қажет болған жағдайда адамдарды, материалдық құндылықтарды қауіпті аймақтан көшіруге өкім жасауға; құтқару жұмыстарын жүргізу және төтенше жағдайларды жою кезеңіне цехтар мен объектілердің жұмысын тоқтатуға;

- ұйымдарға Үкімет белгілеген тізбелер бойынша қаружарақ, оқ-дәрі, түрлі-түсті бейнедегі көбейткіш-көшіргіш техниканы жарылғыш, күшті әсері бар химиялық, есірткі, психотроптық, улы және радиоактивті материалдар мен заттарды сатып алуға, сақтауға, тасымалдауға, әкелуге, әкетуге, ал азаматтарға қару-жарақ пен оқ-дәріні сатып алуға, өзімен алып жүруге және сақтауға, әкелуге, әкетуге рұқсаттар беруге; қару-жарақпен сауда жасайтын дүкендерді, атыс тирлері мен стендтерін, қару-жарақ жөндеу шеберханаларын ашуға рұқсаттар беруге;

- қылмыс жасады деген күдік бойынша ұсталған адамдарды, сондай-ақ сотталған адамдарды және бұлтартпау шарасы ретінде қамауға алу таңдалған адамдарды оқшаулау жағдайында ұстау үшін тергеу жүргізетін оқшау бөлмелер мен уақытша ұстайтын оқшау бөлмелер болуға;

әуе кемелері ұшуының, сондай-ақ жолаушылар поездарының, теңіз және өзен кемелерінің қозғалысы қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында авиажолаушыларды, поездардың, теңіз және өзен кемелерінің жолаушыларын және олардың теңдеме жүктерін тексеруді, оның ішінде үстеме тексеруді жүзеге асыруға; заңда белгіленген тәртіппен қаруды, оқ-

дәрілерді, есірткілерді және алып жүруге тыйым салынған өзге де заттар мен нәрсселерді алуға;

- өзге де мемлекеттік органдармен бірлесіп, меншік нысанына қарамастан ұйымдардың, азаматтардың табиғат қорғау және мал дәрігерлік заңдардың талаптарын, санитариялық нормалар мен ережелерді орындауын, ұйымдардың табиғат қорғау, санитариялық-эпидемиологиялық және эпизоотияға қарсы шаралар жүргізуін бақылауға; ұйымдар әкімшілігі өкілдерінің қатысуымен бұл талаптардың орындалуына тексеру жүргізуге; қоршаған ортаға қауіп төндіретін тәртіп бұзушылықтар, індеттер мен эпизоотиялар пайда болған кезде ұйымдардың, жекелеген өндірістер мен учаскелердің жұмысын ішінара немесе толық тоқтата тұруға;

- түзеу мекемелерінің тіршілігін қамтамасыз ету үшін кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруға;

- мемлекеттік органдар мен меншік нысанына қарамастан ұйымдардан, соның ішінде анықтама мен тергеуді жүзеге асыратын арнаулы органдардан құқық бұзушылықтың алдын алу және қылмыстарды ашу мақсатында кедергісіз әрі өтеусіз және Қазақстан Республикасының заң актілерінде белгіленген коммерциялық, банктік және заңмен қорғалатын өзге де құпияны құрайтын мәліметтерді жария етуге қойылатын талаптарды сақтай отырып ақпарат пен материалдар алуға;

- қылмыстың және басқа да құқық бұзушылықтың жасалуына ықпал ететін себептер мен жағдайларды жоюға бағытталған шаралар жөнінде заңды және жеке тұлғаларға орындауға міндетті ұйғарымдар, ұсынулар және ұсыныстар беруге, сондай-ақ созылмалы маскүнемдік, есірткі құмарлық, уытқұмарлық ауруына шалдыққан, жүйке бұзылуынан зардап шегетін және басқа азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын не қоғамдық тәртіпті бұзатын адамдарды еріксіз емдеу үшін денсаулық, сақтау органдарына ұсыныстар мен материалдар жіберуге;

- заңдарға сәйкес ғылыми-зерттеу, оқу, өндірістік, қаржы-шаруашылық қызметін жүзеге асыруға;

- халықтың құқық қорғау бағытында өз бетінше іс-қимыл жасайтын қоғамдық жасақтарының жұмысына жәрдемдесуге;

- қоғамдық тәртіпті қорғауда, қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде және құқық бұзушылыққа қарсы күресте көзге түскен азаматтарды көтермелеуге құқығы бар;

- шарттар негізінде жеке адамдарды, меншік иелерінің мүлкін күзетуді жүзеге асыруға құқығы бар.

Ішкі істер органдарының қызметкерлеріне арнайы құралдар мен атыс қаруын өзімен алып жүру, сақтау не қолдану құқығы беріледі. Олар, сол сияқты күш, соның ішінде күрестің жауынгерлік тәсілдерін қолдануға хақылы. Арнайы құралдарды, аты қаруы мен күш қолдану тәртібі Қазақстан Республикасының “Ішкі істер органдары туралы” 1995 жылғы 21 желтоқсанындағы Заңымен белгіленеді.

2. Ішкі істер органдарының ұйымдастырушылық құрлымы.

Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі Қазақстан Республикасы Үкіметінің 1999 жылғы 31 наурыздағы №329 қаулысына сәйкес Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының жүйесіне басшылықты, сондай-ақ заңдармен көзделген шектерде Қазақстан Республикасындағы қоғамдық тәртіпті сақтау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы салааралық үйлестіруді жүзеге асыратын, құқық қорғау қызметі саласындағы мемлекеттік саясатты әзірлеуге қатысатын және іске асыратын орталық атқарушы орган болып табылады.

Министрлік мынадай функцияларды жүзеге асырады:

- Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдары жүйесіне жалпы басшылықты, оларды жедел басқару жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз етеді;
- ішкі істер органдарына жүктелген міндеттерді іске асыруға тікелей қатысады, оларды төмен тұрған ішкі істер органдарының орындауын бақылайды, азаматтардың қауіпсіздігін босаңсытатын факторларды жоюға бағытталған шараларды жүзеге асырады;
- жедел жағдайдың жай-күйі мен болжамын ескере отырып, ішкі істер органдары қызметінің тиімділігін зерделейді және осы қызметті жетілдіру жөніндегі шараларды әзірлейді;
- стратегиялық жоспарларды әзірлеуге қатысады, іс-шаралардың тактикалық жоспарларын, сондай-ақ өзіне бағынысты органдар мен бөлімшелерінің, оның ішінде құрылымдық қызметін реттейтін актілерді әзірлейді;
- өз құзыретінің шегінде ішкі істер органдары мен оның барлық буындарының құрылымын әзірлейді, оны жетілдіреді;
- ішкі істер органдарының кадрларын іріктеуді, орналастыруды, оқытуды және тәрбиелеуді ұйымдастырады, Ішкі істер министрлігі оқу орындарының қызметін ұйымдастырушылық қамтамасыз етеді;
- ішкі істер органдары қызметінің өзекті бағыттары бойынша ғылыми зерттеулер мен әзірлемелер жүргізуді ұйымдастырады;
- арнаулы есептерді қалыптастырады, есепке алынған адамдардың тәртібін бақылауды ұйымдастырады, арнаулы, құқық қорғау және өзге де мемлекеттік органдармен ақпарат алмасуды және өзара іс-қимылды жүзеге асырады;
- ішкі істер органдарына әлеуметтік дамыту, қызметкерлер мен ішкі әскерлер әскери қызметшілеріне, олардың отбасы мүшелеріне, сондай-ақ зейнеткерлерге медициналық, санаториялық-курорттық, сауықтыру қызметін көрсетулерді, тұрғын үй, өндірістік-шаруашылық және тұрмыстық жағдайларын жақсарту жөніндегі іс-шараларды жүзеге асырады;
- өндірістік, әлеуметтік-тұрмыстық, әскери мақсаттағы объектілер мен тұрғын үйлер салуды жүзеге асырады;
- бөлінген материалдық ресурстар мен бюджеттік қаражаттың мақсатты және тиімді пайдаланылуын қамтамасыз етеді, олар бойынша есеп жүргізу мен есеп беруді, сондай-ақ ішкі істер органдарының қаржы-шаруашылық қызметін ведомстволық бақылауды жүзеге асырады;

-ішкі істер органдарының қорғаныстық-жұмылдырушылық даярлығын ұйымдастырады, бейбіт уақытта және соғыс уақыты жағдайында төтенше жағдайлар пайда болған кезінде олардың жұмысының орнықтылығын арттыру, Министрліктің арнаулы бөлімшелерінің толық және дер кезінде жұмылдырылуға тұрақты даярлығын қамтамасыз ету жөніндегі шараларды жүзеге асырады;

-республикадағы қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздіктің жай күйі және оларды нығайту жөнінде ішкі істер органдары қабылдаған шаралар туралы Қазақстан Республикасының Президенті мен Үкіметін, мүдделі мемлекеттік органдарды хабарландырып отырады;

-Қазақстан Республикасының Президенті мен Үкіметіне қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікті қорғау, ішкі істер органдарын ұйымдық-штаттық, кадрлық және материалдық-техникалық нығайту мәселелері жөнінде ұсыныс енгізеді;

-зандармен Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының жүргізуіне жатқызылған өзге де функцияларды жүзеге асырады.

Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрлігі туралы ереженің 12-тармағына сәйкес Министрліктің негізгі міндеттері:

1) ішкі істер органдарының қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікті қорғау, оның ішінде төтенше және соғыс жағдайларында қамтамасыз ету, қылмыстар мен әкімшілік құқық бұзушылықтардың алдын алу, анықтау, жолын кесу, қылмыстарды ашу мен тергеу, сондай-ақ қылмыскерлерді іздестіру, қылмыстық жазалау мен әкімшілік жаза қолдануларды орындау, мемлекеттік және өзге де объектілерді, жеке адамдарды күзету, қамаудағылар мен сотталғандарды күзетпен алып жүру, терроршылдық актілерінің жолын кесуге қатысу, кепілдікке алынғандарды босату жөнінде тиімді жұмыс істеуін ұйымдастыру;

2) республикадағы оперативтік жағдайды талдау және болжау, заңдылық пен құқық тәртібін нығайту жөнінде шешімдер әзірлеу, ішкі істер органдарының араласуын талап ететін төтенше жағдайларға жеделден қою шараларын әзірлеу және оны қолдану;

3) қылмысқа қарсы күрестің нысандары мен әдістерін жетілдіру, жедел-іздестіру қызметінің стратегиясы мен тактикасын айқындауға қатысу;

4) өз құзыретіндегі мәселелер бойынша жалпы республикалық және аймақтық жедел-іздестіру және алдын алу іс-шараларын жүргізу жөніндегі ұйымдастырушылық басшылық, қолда бар күштер мен құралдарды пайдалану жөнінде оңтайлы шешімдер әзірлеу, бағынысты органдар мен бөлімшелерге практикалық және әдістемелік көмектер көрсету, оң жұмыс тәжірибелерін қорыту және тарату;

5) өз құзыретінің шегінде ішкі істер органдарының құрылымын жетілдіру, оны оңтайландыру, ішкі істер органдарының қызметтері мен бөлімшелерінің арасында және өзге де құқық қорғау органдарымен, министрліктермен және ведомстволармен өзара іс-қимылын жақсарту жөнінде шаралар әзірлеу;

б) өз құзыретінің шегінде ішкі істер органдарының қызметін материалдық-техникалық, қаржылық, кадрлық, сондай-ақ ақпараттық қамтамасыз ету;

7) Министрлікке Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес жүктелінген өзге де міндеттерді орындау.

Министрлік алдына қойылған міндеттері шешу үшін өз құзыреті шегінде заңнамада белгіленген тәртіппен:

- 1) құқық тәртібі мен қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қатысты мәселелер бойынша бақылауды жүзеге асыруға, сондай-ақ лауазымды адамдар мен азаматтарды жауапкершілікке тартуға;
- 2) тиісінше заңды тұлғалар немесе жеке адамдардың орындауы үшін міндетті ұйғарымдамалар, ұсынымдар және ұсыныстар беруге, нормативтік құқықтық актілер шығаруға;
- 3) мемлекеттік органдардан, өзге де ұйымдардан, лауазымды адамдар мен азаматтардан мәліметтер сұратуға және алуға;
- 4) лицензиялауды жүзеге асыруға;
- 5) Үкіметке ішкі істер органдарын, ішкі істердің мемлекеттік кәсіпорындары мен мекемелерін, оқу орындарын құру, қайта ұйымдастыру және тарату жөнінде ұсыныстар енгізуге;
- 6) Қазақстан Республикасының құқық тәртібі мен қоғамдық қауіпсіздікті нығайту мәселелері және ішкі істер органдарының қызметіне қатысты басқа да мәселелер жөніндегі нормативтік құқықтық актілерін әзірлеуге қатысуға;
- 7) ведомстволардың бірінші басшыларынан басқа, Министрліктің құрылымдық бөлімшелерінің басшыларын тағайындауға;
- 8) қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікті қорғау мәселелері жөніндегі халықаралық кездесулерде Қазақстан Республикасының атынан өкілдік етуге, берілген өкілеттіктерінің шегінде халықаралық келісімдер жасауға;
- 9) заң актілерінде, Қазақстан Республикасы Президентінің актілерінде, Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінде көзделген басқа да құқықтарды іске асыруға құқығы бар.

Министрлікті Қазақстан Республикасының Президенті қызметке тағайындайтын және қызметтен босататын Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрі - Ішкі әскерлердің қолбасшысы басқарады.

Министрдің оның ұсынуы бойынша Қазақстан Республикасының Үкіметі қызметке тағайындайтын және қызметтен босататын орынбасарлары болады.

Министр өз құзыретінің шегінде шешім қабылдауда дербес және Министрліктің қызметі үшін жеке жауап береді.

Осы мақсаттарда Министр мынадай өкілеттіктерді жүзеге асырады:

- 1) Министрліктің қызметіне басшылықты жүзеге асырады және ішкі әскерлерге қолбасшылық етеді;
- 2) қолданылып жүрген заңдарға сәйкес Қазақстан Республикасының барлық мемлекеттік органдары мен өзге де ұйымдарында және халықаралық қатынастарда Министрлік пен ішкі әскерлерді білдіреді;
- 3) Министрліктің құрылымын бекітеді;
- 4) өз орынбасарларының, сондай-ақ Министрліктің Департаменттері мен өзге де құрылымдық бөлімшелері бастықтарының міндеттері мен өкілеттіктерінің шеңберін айқындайды, жауапкершілік дәрежесін белгілейді;

- 5) Ішкі істер министрлігінің атынан ішкі істер органдарының орындауы міндетті бұйрықтар шығарады, нұсқаулар береді, сондай-ақ өз құзыретінің шегінде өзге де мемлекеттік органдардың, ұйымдардың, лауазымды адамдар мен азаматтардың орындауына міндетті актілер шығарады;
- 6) ведомстволардың бірінші басшыларынан басқа, өз номенклатурасы бойынша ішкі істер органдарының қызметкерлерін қызметке тағайындауды және босатуды жүргізеді;
- 7) азаматтарды Ішкі істер министрлігінің кадрына тіркейді, оларға бастапқы және полиция полковнигіне, ішкі қызмет полковнигіне дейін, одан кейінгі арнаулы атақтар, сондай-ақ Министрлік пен ішкі әскерлердің әскери қызметшілеріне - коса алғанда полковникке дейін, әскери атақтар береді;
- 8) Қазақстан Республикасының Президентіне жоғары басшы құрамға арнаулы атақтар және жоғары әскери атақтар беру туралы ұсыныс енгізеді;
- 9) ішкі істер органдарының қызметкерлері мен ішкі әскерлердің әскери қызметшілерін көтермелейді және әкімшілік тәртіппен жазалайды, оларды мемлекеттік наградалармен марапаттауға және Қазақстан Республикасының құрметті атақтарын беруге ұсынады;
- 10) өз құзыретінің шегінде заңдарға сәйкес ішкі істер органдары мен Министрліктің құрылымдық бөлімшелері туралы ережелерді бекітеді;
- 11) өз құзыретінің шегінде заңдарға сәйкес ішкі істер органдарының бөлімшелерін құрады және таратады, олардың құрылымын, Қазақстан Республикасының Үкіметі бекіткен штат санының лимиті мен бөлінген қаржының шегіндегі еңбекақы қорының шегінде штат санын белгілейді;
- 12) республикалық бюджеттен бөлінген қаржының шегінде ішкі істер органдары мен ішкі әскерлерді ұстауға арналған қаржы қаражатын бөледі;
- 13) Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады.

Министрлікте Министрдің жанындағы консультативтік-кеңесші орган болып табылатын алқасы болады. Алқаның сандық және жеке құрамын Министр бекітеді.

Ішкі істер органдары жұмысының сапасын одан әрі жетілдіру жөніндегі шаралар:

Ішкі істер органдарының рөлі туралы айтқанда, сөзсіз осы органдардың негізінен қылмыс сияқты әлеуметтік келеңсіз құбылысқа қарсы күресті жүзеге асыратынын айтқан жөн. Сондықтан Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2000 жылғы 31 қазандағы № 1641 қаулысымен Қазақстан Республикасында қылмысқа қарсы күрестің 2000-2002 жылдарға арналған бағдарламасы бекітілді. Осы бағдарламаны Қазақстан Республикасының Үкіметі «Қылмыс пен сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресті жетілдіру жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2000 жылғы 20 сәуірдегі № 377 Жарлығын орындау үшін, Қазақстанның 2030 жылға дейінгі даму стратегиясының, Қазақстан Республикасының 2005 жылға дейінгі ұлттық қауіпсіздігі стратегиясының және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2000-2002 жылдарға арналған іс-қимыл бағдарламасының шеңберінде бұрын қолданыста болған мемлекеттік

бағдарламаларға қатысты сабақтастық қағидатын сақтай отырып әзірледі. Осы бағдарламаны қабылдау қылмысқа қарсы күрестің бұрынғы бағдарламаларының орындалуынан, сондай-ақ соңғы жылдары құқық қорғау органдары қызмет ететін әлеуметтік-экономикалық жағдайлардың өзгеруінен туындап отыр.

Қазіргі қоғамның жағдайында қылмыстарды ашу, тергеу және болдырмаудың тиімділігін көтеру, Үкіметтен, мемлекеттік органдардан қылмысқа қарсы күресте күш-жігерді арттыруды ғана емес, сонымен қатар, құқық бұзушылықты болдырмауға жүйелі және кешенді көзқарасты қамтамасыз етуді, қылмысқа ықпал етудің, дәстүрлі емес нысандары мен әдістерін іздеуді талап етеді.

Қылмысқа қарсы күрестің 2000-2002 жылдарға арналған бағдарламасы Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздік стратегиясын іске асыру жөніндегі іс-шаралардың 2005 жылға дейінгі жоспарымен. Қазақстан Республикасында нашақорлыққа және есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2000-2001 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасымен, осы кезеңде жүзеге асырылатын басқа да бағдарламалармен қатар іске асырылатын болады.

Еліміздегі шиеленіскен әлеуметтік-экономикалық жағдайда қылмысқа қарсы күрес проблемасы қылмыстардың алдын алуға және жазасыз қалдырмау қағидатын қамтамасыз етуге бағытталған түбегейлі шараларды қабылдауды талап етеді.

Қазақстан Республикасында қылмысқа қарсы күрес және құқық тәртібін нығайту жөніндегі 1993-1995 жылдарға арналған алғашқы кезектегі шараларының бағдарламасын және қылмысқа қарсы күрестің 1997-1998 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы мен құқық қорғау қызметінің 2000 жылға дейінгі негізгі бағыттарын іске асыру Қазақстанның егемендік алуының бастапқы кезеңінде қылмыстың қарқындап өсуін тоқтатуға және белгілі бір тұрақтандыруға қол жеткізуге мүмкіндік берді. Сонымен бірге, қылмыстың нарықтық реформаларды жүзеге асыруға, демократиялық қоғам мен құқықтық мемлекет құруға кедергі жасайтын тұрақтандыруды болдырмай жатқан елеулі фактор болып қалуы жалғасуда.

Мемлекеттік бақылаудың бара-бар тетігін құрусыз экономика мен әлеуметтік саланы реформалау, өтпелі кезеңде заңдардың жетілдірілмеуіне байланысты шығындар қылмыстың өсуі үшін ғана емес, сонымен бірге қылмыстық іс-әрекеттердің жаңа түрлерінің таралуына және қылмыстың кәсібиленуіне қолайлы жағдайлар жасады.

Қазіргі уақыттағы қылмыстар нақты көрсетілген мүттәйім зорлық-зомбылық бағытпен сипатталады. Ұрлықтар, қарақшылықтар және тонаулар жасалатын қылмыстардың негізгі бөлігін құрайды. Адамдарды тапсырыспен өлтіру, кепілдікке алу және ұрлау жиі жасалатын болды. Кісі өлтіру және басқа да аса қатыгездікпен жасалған ауыр қылмыстардың саны өсуде. Азаматтардың үй-жайларына зорлық-зомбылық, кейде кісі өлтіруге ұласатын дөрекі қарақшылық шабуылдар жасау кең қоғамдық жаңғырық тудырып отыр. Атыс қаруының заңсыз айналымы мен оны қолдану арқылы жасалған қылмыстардың саны арта түсуде.

Соңғы бес жыл ішінде есірткі қылмыстарының өсуі бес еседен астам болды. Жыл сайын заңсыз айналымнан ондаған тонна есірткі алынады, ол есірткі шикізаттарының Қазақстандағы табиғи өсуінен ғана емес, сонымен қатар еліміздің «қауіпті» есірткілерді Орталық Азия елдерінен Ресей мен Еуропа мемлекеттеріне контрабанда үшін өзіндік ерекшелігі бар транзиттік дәліз болуынан туындап отыр.

Қоғамның нашақорлануының әрі қарай таралуына мемлекеттік және қоғамдық қарсы әрекет жасаудың тиімді жүйесін құру мақсатында Қазақстан Республикасында нашақорлық пен есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2001-2005 жылдарға арналған стратегиясы мен нашақорлық пен есірткі бизнесіне қарсы күрестің 2000-2001 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы әзірленіп, жүзеге асырылуда.

Орталық Азия мемлекеттері мен Ресейдегі терроризмге байланысты оқиғалар тұрақтылыққа елеулі қауіп төндіруде. Діни экстремистік және террористік бағыт алған халықаралық қылмыстық ұйымдар тарапынан қауіпкер өсіп келеді. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының 1999-2005 жылдарға арналған Ұлттық қауіпсіздік стратегиясы әзірленді және іске асырылып жатыр.

Халықтың құқық бұзушылықтарға қарсы күрестегі әлеуметтік белсенділігі күрт төмендеді. Құқықтық тәртіп органдарының халықпен бұрын болған көпжақты байланыстары мен ынтымақтастығы мүлде жойылды. Құқық бұзушылықтардың әлеуметтік алдын алуды қамтамасыз етудегі мемлекеттік өкімет органдарының, қоғамдық ұйымдардың қызметі бытыраған, жүйесіз сипат алған.

Әлеуметтік-экономикалық саладағы дағдарыстық құбылыстардың нәтижесінде балалардың елеулі бөлігі тәрбиеден тыс қалып, қолайсыз жағдайларда өмір сүруде, балалардың қадағалаусыз калуы өсуде, жастарды жұмыспен қамтамасыз ету мәселелері шешімін таппауда. Қылмыстық жауапкершілікке тартылған кәмелетке толмағандардың 60% астамы оқымайды немесе қандай да бір қызықты іс түрімен қамтамасыз етілмеген. Жауапқа тартылатын жасқа дейін қылмыстық жазаланатын әрекеттер жасайтын балалар мен жасөспірімдердің саны төмендемей отыр, олардың 70% астамы тұрмысы нашар отбасыларында тұрады. Кәмелетке толмағандардың арасында құқық бұзушылықтардың алдын алудың 1998-2000 жылдарға арналған кешенді бағдарламасында көзделген шаралар тиісті деңгейде іске асырылмай жатыр.

Маскүнемдік пен нашақорлық маңызды әлеуметтік проблема болып отыр. Ішкі істер органдарының алдын-алу есептерінде алкогольмен емдеуді қажет ететін 140 мыңнан астам адам тұрады, 37 мың 800-ден астам нашақорлар мен екі жарым мың уытқұмарлық анықталды. әрбір екінші кісі өлтіру, әрбір үшінші қарақшылық шабуыл жасау алкогольден немесе есірткіден мас болу күйінде жасалады. Сонымен бірге, алдын-алу жұмыстардың деңгейі өте төмен, алкогольизм және нашақорлықпен ауыратын адамдарды емдейтін емдеу-алдын алу мекемелері жеткіліксіз, салауатты өмір салтын насихаттау жөнінде мақсатты жұмыс жоқ.

Қайталанба қылмыстың деңгейі төмендемеуде, соңғы жылдары қылмыстың 18% астамын бұрын сотты болғандар жасайды. Бірақ, бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған және белгілі бір тұрғылықты жері жоқ адамдарды әлеуметтік бейімдеу мәселелерінің шешілуі қанағаттанарлықсыз.

Қылмысқа қарсы шешуші күреске және оның алдын алуда тиімді жұмыс істеуге құқық қорғау, арнайы және сот органдарының материалдық-техникалық базасының жеткіліксіз, олардың әлеуметтік жағдайларының нашар болуына байланысты бір қатар факторлар қолбайлау болуда. Соңғы жылдары құқық қорғау органдары қызметкерлерінің әлеуметтік мәртебесі айтарлықтай төмендеді, олардың жалақылары қызметіндегі жұмыс көлеміне сәйкес емес. Қажетті әлеуметтік қорғаудың жоқтығы денсаулығы мен өміріне қауіпті қызмет атқаратын жедел уәкіл және басқа да қызметкер кадрларды іріктеуде теріс әсер етті.

Құқық қорғау органдарын ақпараттық қолдаудың, сондай-ақ халық арасында жоғары құқықтық мәдениетті қалыптастыру жөніндегі белсенді қызметтің жоқтығы азаматтарда заң күшіне және өкіметтің әділдігіне сенбеушілікке әкеліп соқтырды.

Қылмысқа қарсы күресті тиімді жалғастыру үшін барлық мемлекеттік және жергілікті билік органдары мен басқарудың күш салуын үйлестіруге негізделген және заңдылық пен құқықтық тәртіпті қамтамасыз етудің сенімді жүйесін құруға бағытталған іс-шаралар кешенін жүзеге асырған жөн.

Бағарламаның маңсаттары:

- қылмысқа қарсы күрес саласында бірыңғай мемлекеттік саясат жүргізу;
- заңдылық пен құқықтық тәртіпті әрі қарай нығайту. азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қылмыстық қол сұғушылықтардан қорғауды қамтамасыз ету;
- құқық бұзушылықтардың әлеуметтік алдын алу жүйесін қалыптастыру, қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікті нығайту, осы қызметке бүкіл мемлекеттік органдарды, қоғамдық құрылымдар мен халықты тарту, құқық бұзушылықтардың алдын алу мен қылмысқа қарсы күресте жергілікті атқарушы органдардың рөлін және жауапкершілігін жоғарлату;
- қылмысқа қарсы күрестің тиімділігін арттыру, оның ұйымдасқан нысандарына және сыбайлас жемқорлыққа, есірткі қылмысына, терроризм мен діни экстремизмнің көріністеріне күресті күшейту;
- экономикалық құқық бұзушылықтар мен сыбайлас жемқорлық үшін жағдай туғызатын экономиканың криминалдануына қарсы әрекет жасау.

Бағдарламаның міндеттері:

- заңнаманы жетілдіру, қылмысқа қарсы күрестің құқықтық базасын нығайту;
- құқық бұзушылықтардың оның ішінде кәмелетке толмағандар мен жастардың арасында мақсатқа сай әлеуметтік алдын алуды, бас бостандығынан айыру орындарынан босатылғандар мен тұрғылықты мекен-жайлары жоқ адамдарды әлеуметтік оңалтуды жүзеге асыру, әйелдер мен балаларды тұрмыстағы зорлық-зомбылықтан қорғауды қамтамасыз ету;

- қоғамдық қауіпсіздікті, құқықтық тәртіпті қамтамасыз етуде және қылмысқа қарсы күресте жергілікті атқарушы органдардың ролін жоғарылату;
- қылмыстардың ашылуын жоғарылату, жедел-ізвестіру қызметін жетілдіру жөніндегі іс-шаралар кешенін жүзеге асыру;
- ұйымдасқан қылмысқа, есірткі бизнесіне, сыбайлас жемқорлыққа және экономикалық қылмыстарға қарсы күресті одан әрі күшейту;
- терроризмге, діни және саяси экстремизмнің таралуына қарсы іс-қимылдардың сенімді жүйесін құру;
- құқық қорғау және арнайы органдарды кадрлармен қамтамасыз ету, олардың қызметкерлерінің біліктілігі мен кәсіпкерлігін арттыру, әлеуметтік-тұрмыстық жағдайлары мен ақшалай үлестерін жақсарту;
- құқық қорғау және арнайы органдардың қызметтерін техникалық қайта қаруландыруды және ақпараттық қамтамасыз етуді жүзеге асыру;
- құқық қорғау қызметінің саласында жүргізілетін саясатқа ақпараттық қолдау жасау және халықтың сенімін қалыптастыру, қылмысқа қарсы күресте азаматтардың қызығушылықтарын арттыру;
- құқық қорғау және арнайы органдары қызметтерінің тиімді өзара іс-әрекет жасауы және үйлестіру тетіктерін әзірлеу;
- ұйымдасқан қылмысқа, есірткілердің заңсыз айналымына, сыбайлас жемқорлық пен терроризмге қарсы күрес саласында қызмет атқаратын шет мемлекеттердің құқық қорғау органдарымен және арнайы қызметтерімен, сондай-ақ халықаралық ұйымдардың өкілдерімен ынтымақтастықты кеңейту.

Бағдарламаны іске асырудың негізгі бағыттары:

Заңнаманы жетілдіру, қылмысқа қарсы күрестің құқықтық базасын нығайту. Әлеуметтік-экономикалық реформаларды және қоғамды демократияландыруды одан әрі тереңдете түсу, құқықтық саланы реформалауды, қалыптасқан құқықты қолдану іс-тәжірибесінің өзгеруіне, жаңа құқықтық институттардың құрылуына, құқық қорғау органдары қызметтерінің жетілдірілуіне байланысты туындайтын қоғамдық қатынастардың заңнамалық реттелуін талап етеді.

Бұл мақсатта құқық қорғау қызметінің төмендегідей бағыттарын одан әрі заңнамалық реттеу қажет:

1) адамның, азаматтың және жеке тұлғалардың конституциялық және өзге де құқықтары мен бас бостандығына, халықтың денсаулығына және адамгершілікке қарсы қылмыстарға байланысты қылмыстық заңнаманы жетілдіру;

2) ТМД елдерінің құқық қорғау органдары неғұрлым өзара тығыз іс-қимыл жасау үшін олардың аумақтарында тергеуден және соттан бой тасалап қашып жүрген адамдарды іздестіру, ұстау және беру мәселелерінде қылмыстық қудалау және экстрадиция мәселелерін реттейтін халықаралық шарттарды жетілдіру;

3) Қазақстанның мүддесін ескере отырып, ұлттық заңнаманы Қазақстан Республикасы қатысушы болып табылатын халықаралық шарттардың нормалары мен стандарттарына сәйкес келтіру;

4) адам мен азаматтың ар-ожданына және абыройына қол сұғуға, әиелдер мен балаларға зорлық-зомбылық жасауға қатысты қылмыс үшін жауапкершілікті күшейту.

Жедел-ізвестіру қызметін құқықтық қамтамасыз ету және жедел жолмен алынған мәліметтерді заңдастыру үшін қылмыстық сот ісін жүргізуде қосымша жағдайлар жасау қажет.

Экономикалық қылмыс пен сыбайлас жемкорлыққа қарсы күрес саласында құқық қорғау және арнайы органдардың өзара тығыз іс-қимылын қамтамасыз етуге байланысты мәселелерді, сондай-ақ олардың құзыреті мен тергелуін нақты шектеуді одан әрі құқықтық реттеудің қажеттілігі туындап отыр.

Экономикалық қылмыс пен сыбайластықты біршама азайту қылмыстық-құқықтық реформамен қатар, әртүрлі нысандағы әлеуметтік-құқықтық бақылауды тереңдете түсу жолымен болуы мүмкін.

Сот-криминалистикалық сараптамаларды дер кезінде жүргізу мақсатында Әділетминінің сараптамалық мекемелерінің желісін кеңейту, оларды қылмыстық ізге түсу органдары орналасқан жерлерге жақындату талап етіледі.

Құқық бұзушылықтардың алдын алу, қоғамдық тәртіпті және қоғамдық қауіпсіздікті қорғау. Құқық бұзушылықтардың әлеуметтік алдын алу. Әлеуметтік бақылаудың дәстүрлік нысандарының әлсіреуі жағдайында кәмелетке толмағандар мен жастар арасында құқық бұзушылықтың алдын-алу, маскүнемдікке, алкоголизмге және нашақорлыққа қарсы күрес, қылмыстық жазасын өтеген адамдардың бейімделуі жөніндегі шараларды жүзеге асыру ерекше көкейкесті сипатқа ие. ҚР Үкіметінің 2000 жылғы 16 наурыздағы № 408 қаулысына сәйкес құрылатын белгілі бір тұрғылықты жері жоқ адамдарға арналған әлеуметтік беиімделу орталықтарының тиімді қызметін қамтамасыз ету.

Халықтың құқық бұзушылыққа қарсы күрестегі әлеуметтік белсенділігін арттыру жөніндегі мынадай шараларды: қоғамдық тәртіпті сақтауға қатысушы азаматтарды көтермелеудің жүйесін енгізуді, көпшіліктің құқықтық тәртіпті сақтауға қатысуының жаңа нысандарын қабылдау қажет.

Құқық қорғау және басқа да мемлекеттік органдар жүзеге асыратын алдын алу қызметін одан әрі жетілдірудің өткір-қажеттілігі туындап отыр.

Жұмыстың басты қағидаттары - халықпен тығыз байланыс жасау, азаматтармен ашық-жарқын сөйлесу, олар құқық қорғау органдарына өтініш жасаған жағдайда оларға дереу қажетті көмек көрсету, адамдарға ізеттілік пен ұқыптылық таныту болуы тиіс.

Ішкі істер орғандарының алдын-алу қызметінің басым бағыттары ең алдымен, учаскелік полиция инспекторларының қызметі - әсер етудің әкімшілік-құқықтық шараларының үйлесімінде, алдын-алудың жалпы және жеке тәсілдерімен қылмыстың алдын-алу, құқық бұзушылық пен қылмыс жасайды деген адамдарды анықтау, олардың әлеуметтік тәртіпке қарсы пиғылдарын коррекциялау болуы тиіс.

Қоғамдық тәртіп пен қоғамдық қауіпсіздікті сақтау. Жергілікті өкілетті және атқарушы органдардың қалалар мен елді-мекендердің көшелеріндегі қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, сондай-ақ экстремистік пиғылдағы азаматтар мен топтардың тарапынан қоғамға қарсы іс-қимылдардың алдын алу жөніндегі қызметін жетілдіру.

Халықтың қоғамдық тәртіп пен қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қатысуы. Көшелер мен тұрғын үй массивтерін патрульдеуді жүзеге асыру үшін қоғамдық күштерді ерікті негізде құру, бұл қызметті моральдық және материалдық ынталандыруды қамтамасыз ету. Қоғамдық тәртіпті сақтау мен ішкі істер органдарының патрульдік нарядтарын және ішкі әскерлердің арнайы моторландырылған бөлімдерін басқаруды ұйымдастыру кезінде жаңа нысандар мен кешенді көзқарастарды іздестіру және енгізу. Меншіктің мемлекеттік емес нысандарының объектілерінде олардың иелерінің күшімен қоғамдық тәртіпті сақтауды, бұл мәселелердің заңнамалық түрде реттелуін қамтамасыз ету.

Облыс орталықтары мен республиканың ірі қалаларында қоғамдық тәртіпті сақтау жөніндегі қызметті атқаратын полицияның кешенді күштерін алдыңғы қатарлы техникамен жарақталған жедел басқару орталықтарын құру. Қылмыстар жасалғанда және төтенше жағдайлар туындаған кезде жедел іс-қимылды арттыру.

Жол қозғалысына қатысушылардың тәртібін нығайту, апаттың деңгейін төмендету жөніндегі кешенді іс-шараларды жүзеге асыру.

Құқық қорғау қызметін жетілдіру жөніндегі шаралар:

Ұйымдасқан қылмысқа және есірткі бизнесіне қарсы күрес. Құқық қорғау органдары мен соттардың бірлескен қызметінің негізінде біртұтас құқық қолдану практикасын жасау. Ұйымдасқан қылмыстың экономикалық базасын жою жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыру. Құқық қорғау органдарының ұйымдасқан қылмыстық топтар мен қауымдастықтар туралы жедел ақпараттарды алуын іске асыру мәселелеріндегі іс-қимылдар үйлесімділігін қамтамасыз ету.

Жедел-іздестіру қызметінің нысандары мен әдістерін одан әрі жетілдіру. Қылмыскерлер мен хабар-ошарсыз жоғалған адамдарды іздестірудің тиімді жүйесін құру. Барлық құқық қорғау құрылымдарын төменнен жоғарыға дейін ақпараттармен жедел қамтамасыз ету үшін деректердің интеграцияланған банкін құру, құқық қорғау органдары қызметінің практикасына қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды, ақпаратты қабылдау-берудің коммуникациялық құралдарын енгізу.

Есірткі құралдарының, психотроптық заттар мен прекурсорлардың айналымына бақылау орнату, есірткілерге қол жеткізуді шектеу және олардың заңсыз айналымын болдырмау. Құқық қолдану қызметін есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды өткізушілерді, жеткізушілерді, сондай-ақ есірткі бизнесін ұйымдастырушылар мен олардың белсенді қатысушыларын анықтауға және жауапқа тартуға бағдарлау. Еліміздің аумағын есірткілер мен психотроптық заттардың контрабандасы мен транзитінен қорғауды қамтамасыз ету. Есірткілердің заңсыз айналымын

бақылау саласындағы екі жақты және көп жақты, әсіресе Орталық Азия елдерімен тиімді байланыстарды дамыту. Есірткі құралдарын, психотроптық заттар мен прекурсорларды заңсыз өткізуден түскен ақшаларды заңдастыру мен «тазарту» фактілерін анықтау жөніндегі шараларды қолдану. Терроризмнің туындауы мен таралуына ықпал ететін факторларды дер кезінде анықтау мен жоюды қамтамасыз ететін біртұтас мемлекеттік саясатты жүргізу. Діни-саяси экстремизмге қарсы күресті ведомствоаралық үйлестіру. Елімізге кіруді бақылауды қатайту.

Ұйымдасқан қылмысқа, терроризмге және діни экстремизмге қарсы күрес жөніндегі бөлімшелер қызметкерлерінің кәсіби деңгейін арттыру.

Құқықтық саясатты насихаттау:

Халыққа құқықтық білім беру және оның құқықтық мәдениетін көтеру. Халықтың құқықтық ақпаратты кең көлемде және еркін түрде алуын қамтамасыз ету. Құқықтық білімдерді және қолданыстағы нормативтік құқықтық кесімдер туралы мәліметтерді тарату үшін алдыңғы қатарлы ақпараттық технологиялар мен «Интернет» компьютерлік желісінің мүмкіндіктерін пайдалану. Құқықтық білімдер конкурстарын өткізу. Мемлекеттің құқықтық саясаты мен құқық қорғау органдарының қызметі туралы қоғамдық пікірді зерттеу. Елдің және оның құқық қорғау құрылымдарының жағымды келбетін қалыптастыру және сот әділдігінің беделін көтеру. Соттар мен құқық қорғау органдарын ақпараттық қолдауды жүзеге асыру. Азаматтардың заңға және мемлекеттік билікке деген құрметі мен сенімін тәрбиелеуде мемлекеттік органдар мен бұқаралық ақпарат құралдарының күшін біріктіру.

Бұқаралық ақпарат құралдарының мониторингі, шындыққа сәйкес келмейтін ақпараттардың таралу фактілерінің алдын алу тетіктерін жетілдіру.

Құқық қорғау органдарының кадрлық, және ғылыми әлеуметін нығайту:

Құқық қорғау органдарын сапалы жинақтау, кәсіби өзегін нығайту, кадрларды даярлау және тәрбиелеу жүйесін жетілдіру жөніндегі шаралар кешенін жүзеге асыру.

Құқық қорғау органдары қызметкерлерінің және соттар үшін әлеуметтік және құқықтық кепілдіктерді қамтамасыз ету, еңбекақысын көтеру, еңбекті материалдық ынталандырудың жаңа нысандарын енгізу мәселелерін заңнамалық деңгейде шешу.

Құқық қорғау органдарындағы қызметтің беделін арттыру, олар туралы жағымды қоғамдық пікір қалыптастыру.

Құқық қорғау органдары қызметкерлерінің бойында патриоттық және интернационалдық сезімді, қызметтік міндеттеріне адалдықты тәрбиелеу.

Заңгерлік саладағы жоғары және орта оқу орындарының оқу процесін құқық қорғау органдарының практикалық қызметіне жақындату.

ПМ академиясы және басқа да оқу органдарының негізінде ішкі істер органдарының қызметін нормативтік, ақпараттық, ғылыми-техникалық жағынан қамтамасыз етуге қабілетті жеке ғылыми-зерттеу базасын құру, оны жедел қызметтердің басым бағыттары бойынша ғылыми зерттеулер жүргізу,

стратегиялық жоспарлар әзірлеу, қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді болжамдар жасау, жедел жағдайдың даму варианттарын модельдеу, шетел мемлекеттерінің құқық қорғау органдарының оң тәжірибелерін енгізу үшін пайдалану.

Қылмысқа қарсы күрестегі халықаралық ынтымақтастық:

Қылмысқа қарсы күресте халықаралық ынтымақтастықты одан әрі дамыту, құқық қорғау саласында мемлекетаралық, үкіметаралық және ведомствоаралық деңгейлерде шарттар жасасу.

Қылмыскерлерді қылмыстық ізіне түсу және тапсыру мәселелері бойынша тиімді халықаралық шарттар әзірлеу және жасасу.

Басқа мемлекеттердің құқық қорғау органдарымен өзара іс-қимылдарының жаңа нысандары мен әдістерін іздестіру және ең алдымен ұйымдасқан қылмысқа, есірткі бизнесіне, халықаралық терроризмге, экстремизмнің саяси, діни және өзге де көріністеріне, экономика саласындағы қылмысқа қарсы күресте енгізу.

Қажет болған жағдайда, нақты қылмысты ашу және тергеу үшін әсіресе шекаралас аймақтарда, біріккен жедел-тергеу топтарын құруды, қылмысқа қарсы күрес саласында біріккен деректер банкін қалыптастыруды және пайдалануды қарастыру.

Елімізде шетел азаматтарының болуына тиімді бақылауды орнату, Қазақстан Республикасының заңнамасын бұзғаны үшін олардың жауапкершілігін күшейту, шетел азаматтарының елімізде болуын есепке алу мен бақылау жүйесін автоматтандыруды жүзеге асыру, оларды тіркеу тәртібін жеңілдету.

Бағдарламаны іске асыру тетігі:

Бағдарлама қылмысқа қарсы күрестің қолданыстағы нысандары мен әдістерінің тиімділігін арттыруға, заңдылық пен құқықтық тәртіпті қамтамасыз етудің мемлекеттік жүйесін одан әрі дамытуға және нығайтуға бағытталған.

Бағдарламаны орындау үшін, ұйғарылған іс-шараларды кезен-кезеңімен орындауды көздейтін, оны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары әзірленді. Іс-шаралардың кешенділігі мемлекеттік және жергілікті билік және басқару органдарының қызметін барынша үйлестіру мен мүмкіндіктерін шоғырландыруға жағдай жасайды. Бағдарламаны іске асыру тетігінің тиімділігі қылмысқа қарсы күрестің барлық бағыттары бойынша мақсатқа сай және келісілген іс-қимылдарымен қамтамасыз етіледі. Іс-шаралардың бірінші көрсетілген орындаушылары ведомствоаралық топтар құра алады, олардың жұмысын белгіленген мерзімде берілген есептері арқылы ұйымдастырады және бақылайды. Олар, орындаушылармен бірлесіп іс-шаралардың сапалы және уақтылы орындалуына, бағдарламаны іске асыруға бөлінген қаржылық қаражат пен ресурстарды ұтымды түрде пайдалануға жауапты болады.

Бағдарламаның іс-шараларын қаржыландыру болмаған кезде орындаушылар, Ішкі істер министрлігімен келісім бойынша, Қазақстан

Республикасының Үкіметіне оларды іске асыру мерзімдерін өзгерту немесе орындаудан алып тастау туралы ұсыныстар енгізеді.

Бағдарламаны іске асырудан күтілетін нәтижелер:

Бағдарламаны жүзеге асыру нәтижесінде:

- қылмысқа, оның ішінде ұйымдасқан нысандарға қарсы тиімді күрес жүргізу үшін қажетті заңнамалық база жақсарады;
- құқық бұзушылықтардың әлеуметтік алдын алу жүйесін құрудың негізі қаланады, құқыққа қарсы әрекеттер жасауға бейім азаматтарды бақылау күшейеді;
- жалпы криминалдық ахуал жақсарады, қылмысқа қарсы күрес күшейе түседі, ауыр қылмыстардың төмендеу үрдісі байқалады, қылмыстардың ашылуы жоғарылайды;
- экономиканың криминалдануы мен көлеңкелі бизнестің деңгейі төмендейді, еліміздегі кәсіпкерлік қызметті және қаржы жүйесін қорғау нығая түседі;
- қалалар мен елді-мекендердегі қоғамдық тәртіп ахуалы жақсарады;
- халықтың құқықтық санасы, оның мемлекетке және қылмыстық әділет органдарына деген сенімінің деңгейі артады, азаматтардың құқық қорғау органдарымен өзара іс-қимыл жасауы жақсарады.